

הלכות תפילה סימן קט

ביאורים ומוספים

סימן קט

דין איך יתנהג היתחיד לכוון בתפלתו עם הצבור

[משנ"ב ס"ק א]

מתפלל ואין צריך להמתין¹.

1 ולכאורה הרי גם הוא חייב לשמוע 'קדיש' ו'קדושה', וביאר בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ד סוף סי' סח ד"ה והנה) שמוכרחים לומר שמדובר שיש לו צורך גדול ולכן התירו לו לצאת, ואם היה נשאר בבית הכנסת גם אם היה לו צורך גדול היה מוכרח להמתין ל'קדיש' ול'קדושה' ולאמנים אלו.

[משנ"ב ס"ק ב]

מקרי בתפלת המנחה² וכו', רק ימתין ב'שירה חדשה'³.

2 שבתפילת שחרית, התבאר לעיל (סי' נב ס"ק ז) שמברכת 'יוצר אורי' עד שמונה עשרה אסור לדלג אפילו כדי לסמוך גאולה לתפילה, וגם אם מחמת זה יפסיד תפילה בציבור.

וגם בתפילת מנחה בערב שבת, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קנו-קנז) שינהג כן ויתחיל שמונה עשרה בלחש רק אחרי שישמע 'קדושה', ואף שמחמת כן יצטרך לסיים שמונה עשרה בלחש אחרי שהקהל קיבלו שבת.

3 וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' סו ס"ט) שממתין לאחר שאמר 'עושה פלא'. ובמשנ"ב שם (סי' נב) כתב שכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד כל שלא אמר ברוך אתה ה', יכול לענות, ולאחר מכן יחזור שנית מ'שירה חדשה' או על כל פנים מ'יצור ישראל', שהוא התחלת הענין.

ואם עדיין לא הגיע ל'שירה חדשה', כתב לעיל (סי' סה סוף ס"ק ד) שטוב יותר שישהה בסירווגין באמצע הברכה כמה פעמים בכל פעם פחות מכדי לגמור את כולה.

[משנ"ב ס"ק ד]

רק יהא שמה רבא רבא בלבד⁴ וכו', ויודע אז על מה עונה האמן, ושא⁵ וכו', להתפלל שמונה עשרה לשם מנחה⁶.

4 ויהא שמה רבא, כתב לעיל (סי' נו ס"ק ט) שיכול לענות אפילו אם נכנס לבית הכנסת כשהקהל כבר גומרים לענות ואומרים כבר 'מבורך' וכו'.

5 וגם כשעונה אמן בשאר הקדיש, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' סא אות טז) שצריך לדעת על איזה חלק מהקדיש עונה, שאם לא כן נחשב לאמן יתומה, וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קכד ס"ק לג.

6 וביאר התהלה לדוד (סי' ב), שאף שמבואר לקמן (סי' רלו ס"ק יא) שאם בא לבית הכנסת כשהציבור התחיל להתפלל ערבית מבעוד יום והוא לא התפלל מנחה, יתפלל מנחה כשהם קוראים קריאת שמע וברכותיה ואחר כך יתפלל ערבית עם הציבור, צריך לומר שמדובר שמשער שלא יספיק להתפלל מנחה כשהם קוראים קריאת שמע וברכותיה.

[משנ"ב ס"ק ה]

או יודע שישמע אחר-כך⁷ וכו', אם אינו משתתף⁸.

7 ואף בימים שיש בהם תפילת מוסף, וקדושה של שחרית לא ישמע, ועתיד לשמוע קדושה של מוסף, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג' הע' א) שאין צריך להמתין.

8 וגם כשהציבור כורעים בעלינו לשבח, כתבו השו"ע הרב (סי'ב) והערוך השלחן (סי' סה ס"ז) שצריך לברוע עמהם. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג' הע' נד) שאין צריך לברוע עמהם, כיון שאין כורעים כולם יחד באותו הזמן. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סה ס"ק ט.

[משנ"ב שם]

מ"עלינו" ואילך אינם בקלל זה⁹ וכו', דקל הקדישים אם שמוע בקר¹⁰.

9 וכן כתב לעיל (סי' נה ס"ק יד) שמותר לצאת מבית הכנסת אם כבר שמע את הקדישים שעד 'עלינו לשבח'.

10 והחיי אדם (כלל יט ס"ח, שהוא מקור המשנ"ב) הוסיף 'או שעתיד לשמוע', ובמשנ"ב השמיט את זה, ויש להסתפק בכונתו.

[ביה"ל ד"ה הנכנס]

ואינו יכול לספס עד קדושה, אם מתר להתחיל¹¹.

11 ודעת החו"א (דינים והנהגות פ"ד אות כב, ומעשה איש ח"ה עמ' ט, מהגר"ח קניבסקי), וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קכו) שיכול להתפלל כהרגלו.

ולומר 'שלוש רב' [בשחרית] כדי להספיק לומר קדושה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג' הע' כה) ששאל את החו"א ואמר לו שלא יעשה כן, וכן הורה הגר"ח אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ס"מ) לענין תפילת מנחה למי שנוהג לומר בה 'שים שלום'. והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם), שאף כהן שרוצה להספיק לברכת כהנים, כמדומה שאין לו לעשות כן. מאידך, האר"ת (תפילת דוד, בסדר התפילה) כתב שיכול לומר בשחרית 'שלוש רב' כדי להספיק קדושה.

ולדלג 'בספר חיים' בעשרת ימי תשובה כדי להספיק לומר קדושה, דעת הגר"ח אויערבך (הליכות שלמה שם) שאין לדלג.

ולענין ברכת כהנים, אם יודע שלא יסיים שמונה עשרה קודם ברכת כהנים, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ד סי' כא אות ב) שאסור לו להתחיל להתפלל שמונה עשרה, וראה מה שכתבנו לקמן סי' קכח ס"ק עא.

[ביה"ל ד"ה לקדושה]

שתיקן קאחת בשתי מנינים אינה מהם קודם¹² וכו', דקדיש צריך מקדושה¹³ וכו', שתי אמינים אלו צריך מתפלה בצבור¹⁴ וכו', צריך אפילו מאמן יהא שמה רבא¹⁵.

12 וכל זה כששומע את שתיהן כאחת, אבל כשיש לפניו שני בתי כנסיות, ובאחד מגיעים לקדיש שלאחר שמונה עשרה ובאחר מגיעים לקדושה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' נו ס"ק ו) שילך ויענה קדושה, כי שם ישמע אחרי שמונה עשרה גם קדיש.

ואם במנין שבו מתפלל הגיע הש"ץ לקדושה ובאותו זמן שומע קדיש ממנין אחר, כתב הכף החיים (סי' נו ס"ק ה) שחייב לענות קדושה במנין שבו הוא מתפלל.

13 ומימי אם כבר שמע קדיש ועדיין לא שמע קדושה ונודמן לו לענות לשניהם, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קכח ס"ק ח) שמוטב שיענה קדושה כדי לצאת ידי חובה.

ואם התחיל לשמוע קדושה ובאמצע שומע קדיש, כתב שם שמסתבר שלא יפסיק כדי לענות לקדיש, אלא אם כן שמע את הקדיש אחרי שגמר לענות 'קדושה' וגו' עד 'כבודי'. אמנם במשנ"ב לעיל (סי' נו סוף ס"ק ו) כתב שצ"ע אם מותר להפסיק בקדושה כדי לענות לקדיש.

14 ואף שכל אלו עדיפים מתפילה בציבור, מ"מ ללכת עבור קדושה מיל או ארבעה מילין כמו לתפילה בציבור [כמו שכתב השו"ע לעיל סי' צ ס"טו], כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קלג) שמשותמת הפוסקים משמע שאינו צריך ללכת.

15 ובין גאולה לתפילה בשבת, כתב לקמן (סי' קיא ס"ק ט, ובביה"ל שם סי' ד"ה וטוב) שמותר לענות 'אמן יהא שמה רבא', קדושה וברכו, ואפילו בשחרית.

הִלְכוֹת תְּפִלָּה סִימָן קט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

עם השליח צבור בְּשִׁנְהָה¹⁶.

16) וכמו שביאר להלן (ס"ק יב), שאז אין צריך לענות אמן זו, וכמו הש"ץ בעצמו.

[משנ"ב ס"ק ט]

לְהַמְתִּין מִשּׁוֹם קְדוּשָׁה בְּשִׁנְהָה קְדוּשָׁה¹⁷.

17) ואם הש"ץ עומד כבר סמוך למודים, כתב השערי תשובה (סי' סו ס"ק יג) וכן משמע גם במשנ"ב שם (ס"ק מט) שיתחיל להתפלל שמונה עשרה, ויראה להתחיל התפילה ולכרוע ביכורך אתה ה' בשעה שהש"ץ אומר 'מודים'.

[ביה"ד ד"ה לקדשה]

וְקִדְשֵׁן בְּסִימָן רְלוּ, כְּמִגְוֹן אֲבִיבָהּ סְעִיף-קֶטֶן¹⁸.

18) לכן אם הגיע התפילת ערבית כשהציבור עומד להתחיל שמונה עשרה, יעמוד עמם לשמונה עשרה ואחר כך יקרא קריאת שמע וברכותיה, וכל זה דוקא כשמסער שלא ימצא אחר כך מניין להתפלל, שכן אם יכול למצוא, כתב לקמן (שם ס"ק יב) שאין לו לבטל סמיכות גאולה לתפילה.

[משנ"ב ס"ק יא]

פְּרֻשׁ, שְׂיֵאמַר עֲמוּנָה¹⁹ "נְקִדְשׁ"²⁰, "לְדוֹר וָדוֹר" וְכוּ' עַד הָאֵל הַקְּדוֹשׁ, וְאַחֲרָיֶךָ יִתְפַּלֵּל בְּפָנָי עֲצֻמָּו²¹.

19) ולהגביה את קולו בקדושה, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק ו) שמותר, וגם החווא"א (ארחות רבנו ח"א אות רד) התיר בדוחק להגביה את קולו.

ולהגביה רגליו כשאומר קדוש, כתב הפרישה (אות ב) שאפשר שיכול, והמקור חיים (סי' קד ס"ז) כתב שישגביה רגליו, וכן הורה הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ג הע' יט).

20) וגם מה שמוסיפים בקדושה של מוסף שבת ויום טוב "נעריצך" או "כתר", משמע להלן (ס"ק יז) שאף המתפלל שחרי"ת צריך לאומרו עם הש"ץ, וכמו שכתב החיי אדם (כלל יט ס"ח).

ואף בן ארץ ישראל הנמצא ביום טוב שני בחוץ לארץ ומתפלל תפילת חול בשוה עם הש"ץ המתפלל תפילת יום טוב, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה רז) שיכול לומר את כל הקדושה של יום טוב, ואינו נחשב להפסק.

ומי שנהוג להתפלל נוסח אשכנז ומתפלל תפילת לחש יחד עם הש"ץ המתפלל נוסח ספרד, או להיפך, כתב הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' שעא-שעב) שעד אחרי קדושה וברכת הא-ל הקדוש יתפלל כמו הש"ץ, ולאחר מכן יכול להתפלל כפי הנוסח שלו. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח דבר הלכה אות סד) שאף לאחר הקדושה מוטב שימשיך כפי נוסח הש"ץ. וכשאינו מתפלל עם הש"ץ, ונוסחתו שונה משל הציבור, ראה לקמן (סי' קכה ס"ק א) לפי איזה נוסח צריך לענות קדושה.

21) וכשמתפלל עם הש"ץ בשוה בתענית ציבור, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקסה ס"א ד"ה בין) שלא יאמר עמו ברכת 'עננו' בברכה בפני עצמה, אלא יאמר 'עננו' ב'שומע תפילה' כמו שאר הציבור.

ולומר את הפיוטים והיוצרות שנוהגים לומר בארבע הפרשיות ובימים טובים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' יז) שלא יאמר.

ובתפילות שיש בהן ברכת כהנים, אם הגיע עם הש"ץ בשוה לסיום ברכת 'הטוב שמך ולך נאה להודות', כתבו בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' טו אות ג) ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ח תשובה יא) והגרש"ז אויערבך (שיח הלכה ח"ב עמ' 13) שצריך להמתין ולענות אמן אחרי שלושה פסוקי ברכת כהנים, והוסיף הגרש"ז אויערבך, שכן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בשם אביו. מאידך, דעת החווא"א (דעת נוטה עמ' שעג) שאסור לענות אמן על ברכת כהנים, אך להפסיק כדי לשמוע ברכת

כהנים, דעת החווא"א (אעלה בתמר עמ' יד והגרי"ח קניבסקי שם, ודינים והנהגות פ"ד אות לא) שאם רוצה להפסיק מותר לו, אך אינו חייב.

ולומר 'אלוקינו ואלוקי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת' וכו', דעת הגרש"ז אויערבך (ספר ברכות הורי סי' ל הע' יח) שלא נוהגים לומר עם הש"ץ.

ולומר 'זתערב לפניך' וכו' שאומרים ביום טוב, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י שם) שיכול לומר עם הש"ץ, אך לא יסיים 'שאתך נעבוד' [לנוהגים לסיים כך], ואם סיים כך, לא הפסיד את התפילה, כיון שלא נחשב ששינה את מטבע הברכה.

[משנ"ב ס"ק יב]

לְעֵנִית אֵלֶי הָאֲמִינִים, כְּמוֹ הַשְּׂרִיף בְּעֲצֻמָּו²².

22) וביאור הדבר, שלכאורה הרי גם הש"ץ צריך לענות אמנים אלו, ובהכרח שעניית הקהל על מה שהוא מברך נחשבת כמו שענה בעצמו, ואם כן כך גם דינו של יחיד המתפלל בשוה עם הש"ץ (משנ"ב אבן ישראל).

[משנ"ב ס"ק יג]

מִתָּר לְהִתְחִיל עִם הַשְּׂלִיחַ-צְבוּר בְּשִׁנְהָה²³.

23) וכשמתפלל בשוה עם הש"ץ, כתבו בשו"ת שלמת חיים (סי' קל) ובשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' ט) שאינו נחשב לתפילה בציבור, רק שמעלתו יותר מהמתפלל ביחידות. והוסיף בשו"ת אגרות משה שזו גם כונת החווא"א (א"ח סי' יט ס"ק ז), ותמה על השו"ת חתם סופר (החדש, סי' ד ובאגרות סופרים סי' יד) שכתב שכשמתפלל עם הש"ץ בשוה הרי זו תפילה בציבור ממש. וראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יא אות א) שכתב ליישב את דעת החתם סופר. מאידך, הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רנה) כתב שנחשב כתפילת ציבור ממש, וכן כתב השו"ת הליכות (סי' קכד ס"ט) בדעת החווא"א, וכדעת החתם סופר הנ"ל. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח סמ"א) שנחשב לתפילה בציבור, אך אין מעלתה כתפילה עם הציבור ממש.

[ביה"ד ד"ה אם מתחיל]

הַיָּה עִם לְדִינָה אֵינוֹ מִתָּר דַּק דְּעִיבָה²⁴.

24) ואם התחיל שמונה עשרה קודם הש"ץ, וכשהגיע למחיה המתים' התחיל הש"ץ חזרת הש"ץ, כתב הגר"ש דבליצקי (זה השלחן ח"ב עמ' קיא) בשם לקט יושר (מנהגי תרומת הדשן עמ' 22). שאינו רשאי להתמתין לש"ץ, מאידך, הגרי"ח קניבסקי כתב (אשי ישראל פ"ג הע' יח) שרשאי להתמתין לש"ץ כדי לענות קדושה.

וכשהתחיל בשוה עם הש"ץ וטעה והתחיל 'אתה קדוש' ואז הגיע הש"ץ למחיה המתים, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל שם) שרשאי לענות קדושה, ואחר כן יתחיל שנית מ'אתה קדוש' ושמך וכו'.

[משנ"ב ס"ק טז]

כְּגוֹן שֶׁל שְׁחָרִית יִשָּׁל מוֹסְף²⁵.

25) ואם מתפלל ערבית מפלג המנחה, וכשהגיע לברכת 'מחיה המתים' שומע קדושה ממנין העומד בתפילת מנחה, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח דבר הלכה אות סד) שלא יענה, כיון שבערבית אין קדושה, וכן מובאר במאירי בברכות (כא, ב ד"ה מי שמצא).

[ביה"ד ד"ה אבל]

הַלָּא כְּט"ז, כְּמוֹ שְׁקִתְבְּנוּ שֶׁמ²⁶.

26) ובמשנ"ב לקמן (סי' קכה ס"ק ב) סיים, שמי"מ המנהג בימינו שגם הקהל אומרים 'נקדש'.

[ביה"ד ד"ה שאין]

לֹא תִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלוֹ עִם הַשְּׂרִיף בְּשִׁנְהָה²⁷.

27) ואם כשהגיע למחיה המתים' שומע קדושה ממנין אחר, כתב הכף החיים (ס"ק לא) שיכול לענות, אך אינו חייב.

הלכות תפלה סימן קט

באר הגולה קלח

ד' תרפ"ב פק"י
מחלכות
ה' תרומת'נדשן
סימן י"א ו' תשובת
הרשב"א

והוא הדין אם יכול להגיע ל'מודים' או לאחת מהברכות (ח) ששוחים בהם כשיגיע שליח צבור ל'מודים', תפלה. ואם צריך להתחיל (ט) כדי לסמוך גאולה (ג) לתפלה, ונדדמן לו שמיגיע שליח צבור ל'מודים' כשהוא באחת מהברכות (באמצעה), (ז) (י) ישחה עמו, אבל אם הוא בתחלתה או בסופה לא ישחה, שאין שוחין בתחלת ברכה או בסופה, אלא באכות ובהודאה: ב *ואם מתחיל להתפלל עם שליח צבור, כשיגיע עם שליח צבור ל'עקדיש' יאמר עמו מלה (ה) במלה כל הקדשה כמו שהוא אומר, וכן יאמר עמו (יא) מלה במלה (יב) 'ברכת 'האל הקדוש' וברכת 'שומע' (י) תפלה', (יג) וגם יבין כשיגיע שליח צבור ל'מודים' יגיע גם הוא ל'מודים' או ל'הטוב שמך וך נאה להודות' כדי שישחה עם השליח צבור ב'מודים': הגה (יד) *אבל לכתחלה לא (י) (י) [1] יתחיל עד אחר שאמר קדשה ו'האל הקדוש', אלא שאם הצריך להתחיל מכת שהשעה עוברת או כדי לסמוך גאולה לתפלה, דינא הכי (טו ו"ד): ג 'יחיד העומד בתפלה, וכשיגיע למקום קדשה היו הצבור אומרים קדשה (ט) (טו) דסדרא, אינו אומר 'קדוש' עמהם, *שאין הקדשות שוות. ונראה שהוא הדין אם היו הצבור אומרים (ט) (טו) 'פתר' שאינו אומר עמהם 'קדוש', אלא ישתק ויבין למה שאומרים, 'שומע פעולה': הגה ויש אומרים קדשת 'פתר' דהינו קדשת מוסף, והיחיד מתפלל שחרית, ויכול (יז) לומר עמהם, דשניהם קדשת שמונה עשרה וקדשתן שוה, וכן נראה לי עקר (ולא פליג רשב"א אהגאונים שהביא בית יוסף):

(* כמו שנתפס
לפינו ובימי הבאר
הרשב"א היתה מחובה
בסעף א אחר סבת
'לקדוש תפלה'.

שערי תשובה

[1] יתחיל. עב"ט, וכן הוא בגמרא אר"ן לפינו, רק שהפריח הנה לו הנסחא הפסטיה ותמה על זה, עין שם:

בשניה קדשה כמ"ש סי' טו: (ז) ישחה עמו. ולכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות באמצעו, דשמיא ישבח מלשחות כיון שאין מחייב שם לשחות. ד"מ מ"א: (ה) במלה. פי' שיאמר עמו בקדש, לרור ודור כו' עד האל הקדוש, ואח"כ אם רצה לתפלל בפ"ע אם יכול לסיים קדש שיגיע ש"ץ לסיים שומע תפלה, כ"מ בתי"ר ור"ל תריב. ובתי"ר לא יאמר עם הש"ץ עגנו ברכה בפ"ע אלא בש"ת כחיד, מ"ט ו'מהר"ל מ"א: (י) תפלה. פי' שיבין שישים שתי ברכות אלו עם הש"ץ, עמ"א: (י) יתחיל כו'. הג"ה זו מקומה *בסעף ב אחר עם הש"ץ במודים אבל לכתחלה לא יתחיל וכו', והג"ה ו'הי' אמן דהאל הקדוש וש"ת מקומה [בתחלת ס"א]. וכ' המ"א ונראה לי שהוא הדין לברכו, דהא אין היחיד אומר ברכו, ואם כבר שמע קדשה או ברכו או יודע שישמע אחריו אין צורך להתמתין, מיהו לקדוש צריך להתמתין דהא אין לו קצבה, ואפשר דתקדישים מעלינו ואילף אינו בכלל זה, מ"א: (ד) דסדרא. הינו בובא לצי"ן, וה"ה קדשת יוצר, מ"א: (ט) פתר. פי' שהצבור אומרים קדשת מוסף והוא מתפלל תפלת יוצר, נמי אינו אומר עמהם, זהו דעת הב"י ש"ס"ל דהרשב"א חולק על הגאון, והב"א ס"ל דהרשב"א לא אמר אלא בקדשה דסדרא אבל בב' קדשות מעגני א' כגון של שחרית ושל מוסף אפשר דמונה לרברי הגאון, לכך

באר היטב

צריך לגמר קדם אמן של שומע תפלה ואם לאו לא יתחיל עד אחר מודים, מ"א: (ג) לתפלה. פי' ששעה ואמר עד גאל ישראל, דלכתחלה צריך להתמתין בשניה קדשה כמ"ש סי' טו: (ז) ישחה עמו. ולכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות באמצעו, דשמיא ישבח מלשחות כיון שאין מחייב שם לשחות. ד"מ מ"א: (ה) במלה. פי' שיאמר עמו בקדש, לרור ודור כו' עד האל הקדוש, ואח"כ אם רצה לתפלל בפ"ע אם יכול לסיים קדש שיגיע ש"ץ לסיים שומע תפלה, כ"מ בתי"ר ור"ל תריב. ובתי"ר לא יאמר עם הש"ץ עגנו ברכה בפ"ע אלא בש"ת כחיד, מ"ט ו'מהר"ל מ"א: (י) תפלה. פי' שיבין שישים שתי ברכות אלו עם הש"ץ, עמ"א: (י) יתחיל כו'. הג"ה זו מקומה *בסעף ב אחר עם הש"ץ במודים אבל לכתחלה לא יתחיל וכו', והג"ה ו'הי' אמן דהאל הקדוש וש"ת מקומה [בתחלת ס"א]. וכ' המ"א ונראה לי שהוא הדין לברכו, דהא אין היחיד אומר ברכו, ואם כבר שמע קדשה או ברכו או יודע שישמע אחריו אין צורך להתמתין, מיהו לקדוש צריך להתמתין דהא אין לו קצבה, ואפשר דתקדישים מעלינו ואילף אינו בכלל זה, מ"א: (ד) דסדרא. הינו בובא לצי"ן, וה"ה קדשת יוצר, מ"א: (ט) פתר. פי' שהצבור אומרים קדשת מוסף והוא מתפלל תפלת יוצר, נמי אינו אומר עמהם, זהו דעת הב"י ש"ס"ל דהרשב"א חולק על הגאון, והב"א ס"ל דהרשב"א לא אמר אלא בקדשה דסדרא אבל בב' קדשות מעגני א' כגון של שחרית ושל מוסף אפשר דמונה לרברי הגאון, לכך

באר הלכה

בסימן רלו, במגן אברהם סעף קטן (184): * אם מתחיל להתפלל וכו'. עין מה שכתבנו במשנה ברורה סעף קטן יד בשם אליה רבה דסבירא לה דנה מותר אפילו לכתחלה. אך אם עמד להתפלל במקום הש"ץ, ומתוך פנתו המרבה או מאיזה סבה הגיע לקדשה עם הש"ץ, או להפך, שהתחיל אחר שהתחיל הש"ץ, ומחמת שהאריך הש"ץ הגיע לקדשה, משמע מנה שם דנה גם לדידה אינו מותר רק דיעבר' (24): ונראה לי שהוא הדין כשאין לו עצה אחרת לשמיעת הקדשה: * אבל לכתחלה וכו'. עין במגן אברהם הטעם, דצריך לשחק ולשמע, כמו שכתוב בריש סימן קה: ורצה לומר, ואיך יאמר בעצמו 'קדוש' ו'לפי זה, לדין דנהגינו בלא הכי כהט"ו לקמן בסימן קה לאמר "קדוש", אב"ן תו לא שכן להתמיר בזה, אך באמת עקר הדין דלא כט"ו, כמו שכתבנו שם (26): * שאין הקדשות שוות. משמע דבאל זה היה אומר עמהם "קדוש קדוש" אף על פי שעד עתה לא התפלל התפלה שלו עם הש"ץ בשוה (27). ומפאן אתה למד למה שכתבתי למעלה בסעף ב, וכן כתב הגר"ו:

משנה ברורה

בברכת 'שומע תפלה' עם השליח צבור בשוה (186), ואם לאו לא יתחיל עד מודים, וכן העתיקו (י) אחרונים לדינא: (ח) ששוחים בהם וכו'. ואף על פי שלא יכול לומר מודים דרבנן שהצבור אומרים, אין בכך כלום כיון ששוחה עמהם, (י) וזה מותר אפילו לכתחלה, אך יצמצם שברכת 'שומע תפלה' יאמר עם השליח צבור בשוה, וכדלקמה בסעף ב: (ט) כדי לסמוך. פרוש, (יט) ששעה ואמר עד 'גאל ישראל', שמיפלא מחייב להסמיק לה תפלה מיד, והוא הדין אם מצד ששעה עוברת מחייב לעמוד תוך להתפלל, דאי לאו הכי צריך לכתחלה להתמתין משום קדשה ב"שירה חדשה" (17), וכמו שכתוב בסימן טו סעף ט: (י) ישחה עמו. ואינו אומר אז מודים, והשחיה הוא כדי שלא יהא נראה ככופר במי שהצבור משתחיים לו, (כ) ומכל מקום אם אינו מכרח לו להתחיל מיד, לא הטר לו להתחיל התפלה על דעת שישחה באמצע הברכות, אף דמותר לשחות באמצע כל הברכות, וכדלקמן בסימן קיג, משום דשמיא ישבח מלשחות כיון שאינו מחייב שם לשחות בלא הכי, ואם יתן לבו לזה (כא) וישרד ולא יבין בתפלתו: ב (יא) מלה במלה. פרוש, (כב) שיאמר עמו (191) 'קדוש' (20), 'לרור ודור' וכו' עד 'האל הקדוש', ואחר כך יתפלל בפני עצמו (21) אם יוכל לסיים קדש שיגיע שליח צבור לסיים 'שומע תפלה'. ובתענית צבור לא יאמר עם השליח צבור 'עגנו' ברכה בפני עצמה, ואפילו במנחה, אלא ב'שומע תפלה' כחיד: (יב) ברכת האל וכו'. פרוש, (כג) יבין בשתי הברכות אלו לסיים עם השליח צבור ביחד, ואז אין צורך תו לעגית אלו האמנים, כמו הש"ץ בעצמו (22): (יג) וגם יבין וכו'. עין לעיל בסעף קטן יא. ובספר מגן אברהם כתב, דטוב יותר להתפלל מלה במלה לקים שחנה ואמנים משימיה להתפלל עד שלא יגיע שליח צבור למודים, וכן משמע בספר אליהו רבא: (יד) אבל לכתחלה וכו'. ובספר אליה רבה האריך במפה פוסקים דאפילו לכתחלה מותר להתחיל עם השליח צבור בשוה (23). ועין בחי"א אדם ששמע מנה דעל כל פנים בשחרית בודאי יש להקל בזה, כדי שלא יצטרך להתמתין כל כך ב'שירה חדשה', עין שם. ואפילו במנחה יש להקל בזה על ידי צורך קצת, פן כתב בספר מאמר מרדכי, וכעין זה כתב בספר מגן אברהם וזה לשונו: מי שאינו יוכל לשער שיבוא עם הש"ץ למודים אם יתחיל אחר קדשה, ושמו יתבלבל על ידי זה, יכול להתחיל עם הש"ץ, ויאמר עמו הקדשה וכל התפלה מלה במלה, עד כאן לשונו: ג (טו) דסדרא. הינו ב'ובא לצי"ן', (כד) והוא הדין קדשת יוצר: (טז) פתר'. הינו לבני ספרד, ולמנהג אשכנז הוא 'נעריצך'. וטעם המחבר הוא, משום דאינו עומד עמהם בענין אחד, שהם עומדים במוסף והוא עומד בשחרית, לא צריך דבר זה מאם הם היו עומדים אז בקדשה דסדרא. ואף על גב דהגאונים כתבו בקדוה דמצטרף עמהם, סבירא לה להתחבר דהרשב"א דכתב 'יחיד העומד בתפלה' וכו' פליג עליהם; (כה) אבל הרמ"א בהג"ה סבירא לה דהרשב"א לא אמר אלא בקדשה דסדרא, שהוא רק ספור איך מלאכים מקדישין, אבל בשתי קדשות מעגני אחר, כגון של שחרית ושל מוסף (25), אפשר דמונה לרברי הגאונים, לכך אין לדחות דברייהם, וכן פסק הפרי מגדים שאין לזוז מזה: (יז) לומר עמהם.

שער הציון

(י) דרך החיים ותי"א אדם ושי"א: (י) אחרונים: (ט) מגן אברהם: (ז) טור ודרכי משה בסימן קיג: (כא) פרי חדש: (כב) מגן אברהם: (כג) מגן אברהם: (כד) דרכי משה: (כה) דרכי משה: